

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: De hellige tre Konger

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "De hellige tre Konger", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1811_157-intro-shoot-idm171.pdf (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Om brevet "Hr. Sandsiger!"

Genre og opbygning

Til sit indlæg i ugeskriftet benyttede Grundtvig en brevform, der var almindeligt anvendt i samtiden. Efter Holberg var det udbredt blandt førende forfattere at skrive epistler i essayistisk stil, når de tog emner op, der havde almen eller samfundsmæssig interesse. Fra midten af 1700-tallet var brevformen ligeledes blevet almindelig i indlæg, der knyttede sig til debatter i aviser og blade (se *Dansk litteraturhistorie* 1990, bind 4, s. 232 f.). Stilen i det litterære og almene tidsskrift *Sandsigeren* lå helt i forlængelse af denne tradition, og adskillige af indlæggene fra ugerne før Grundtvigs var således i brevform og indledt med tiltaleformen "Hr. Sandsiger!".

Brevet indeholder personlige udsagn, men er samtidig en stramt opbygget, argumenterende tekst. Efter angivelsen af emnet, den historisk-kristelige sang eller salme, består det af historiske, æstetiske (herunder pædagogiske) og teologiske argumenter. Før den teologiske argumentation, der udgør den vægtigste og centrale del af brevet, ændres emnet til, hvordan kristelige salmer og sange bør være. Teksten afrundes med en plan for en fremtidig salmesamling (for videre uddybning, se Sørensen 1964, s. 48-56).

I sin argumentation knytter forfatteren an til helt centrale begreber og emner i samtidens rationalistiske teologi som fornuftreligion, moral og dyd (se f.eks. en sammenfatning i Glebe-Møller 2011, s. 81 f.). På denne måde prøver han at lede sine modstandere ind på sin anderledes forståelse af den enkeltes og samfundets krise og midlerne til at løse den.

Salmebøger og historiske salmer

I brevet advokerer Grundtvig for den historiske salme i modsætning til den moralske og dogmatiske, som han synes dominerer *Evangelisk-kristelig Psalmebog*. Den autoriserede salmebog var blevet udgivet 1798 med den indflydelsesrige og moderate oplysningsteolog, biskop N.E. Balle som hovedredaktør. Det var kendetegnende for salmerne, at de alle var gennemredigerede efter samtidens teologiske og æstetiske smag, skulle være forståelige også for ulærde, og at de ud over at være kristeligt opbyggelige skulle fremelske tolerance og andre borgerlige dyder.

Salmebogen indeholdt kun et begrænset antal salmer, der var historiske. Med 'historisk' menes der i hovedsagen, at salmerne gengav episk stof fra Bibelen med konkrete detaljer og i fortællende form. Der var f.eks. kun optaget tre salmer af Thomas Kingo, julesalmerne var uden historisk islæt, og salmer om Jesu liv og lære var udeladt.

* Af Kingos salmer havde kun en stærkt omarbejdet version af langfredagssalmen "Gak under Jesu Kors at staa" (*Vinter-Parten* 1689, nr. 475) episk-dramatiske elementer (*Evangelisk-kristelig Psalmebog*, nr. 164; Paulsen 2000, s. 73 f.). Ældre julesalmer som "Et barn er født i Bethlehem" og Martin Luthers "Lovet være du Jesus Krist" var ikke i salmebogen (Malling 1962-1978, bind 8, s. 299 f.).

Salmebogen var inddelt efter dogmatiske emner, og f.eks. i afsnittet "Guds Væsen og Egenskaber" var underoverskrifterne til de 40 salmer mere udtryk for dogmatiske og filosofiske overvejelser over gudsbegrebet end afspejlinger af en bibelsk sprogbrug. Anders Malling finder ligeledes mange gentagelser i disse salmer (Malling 1962-1978, bind 8, s. 298 f.).

Som andre salmebøger siden reformationen var *Evangelisk-kristelig Psalmebog* forordnet, det vil sige, at præster skulle benytte salmer fra den til enhver tid gældende salmebog i gudstjenesten. Med hensyn til *Evangelisk-kristelig Psalmebog* var det dog bestemt, at det var op til hver enkelt præst og menighed at beslutte, om de ønskede bogen indført i sognet.

I ældre salmebøger var den historiske salme rigere repræsenteret. Kingos salmebog fra 1699, der stadig var i brug flere steder på landet – også efter 1798 –, rummede en del salmer med tilknytning til bibelttekster. Ikke alle disse salmer var dog episk fortællende. Salmebogens afløser især i byerne, Pontoppidans salmebog fra 1740, overtog dens salmer til brug i gudstjenesten. Det er dog overdrevent og upræcist, når Grundtvig påstår, at de historiske salmer udgjorde størstedelen af salmebøgernes indhold i de første 250 år efter reformationen, dvs. cirka indtil Guldbergs salmebog fra 1778 afløste Pontoppidans i byerne (se Sørensen 1964, s. 49-52).

Det bibelske og historiske

Den grundlæggende præmis for Grundtvigs argumentation er, at Bibelen indeholder alt, der er nødvendigt for frelsen, hvis den kristne tror og følger den (s. 181). Det er derfor med afsæt i Bibelen, at han definerer, hvordan salmegenren bør være. Bibelen skal være grundlaget både for sangenes indhold, deres form og den bagvedliggende hensigt med dem. Indholdet i kristne sange eller salmer bør være bibelsk. Da det meste af indholdet i begge testamenter er historisk, Jesu liv er historisk, og selv hans moralske vejledning er formidlet episk i lignelserne, så mener Grundtvig, at "de fleste Kirkesange burde være levende Billeder af Jesu og de hellige Mænds Liv" (s. 182).

Begivenheder i Jesu liv: miraklerne, lidelsen, opstandelsen og himmelfarten (s. 181) er opfattet som historiske fakta. 'Historisk' betyder ikke bare episk eller fortællende stiltræk, men kan også betegne forhold, der har historisk sandhedsværdi eller er faktisk sande. Med Grundtvigs bibelsyn er Jesu liv, forstået som historiske kendsgerninger, forudsætningen for at tro på Jesus som frelser.

Den historiske salme kan opbygge modtageren i sin kristne tro ved, at de bibelhistoriske begivenheder bringes til modtageren i levende, fortællende billeder. Igennem billeder kan de kristne sandheder opfattes anskueligt med sanser, intuition og følelser, og ikke kun intellektuelt. I sine tanker om den pædagogiske formidling af kristendommen er Grundtvig i overensstemmelse med den firefoldige tekstforståelse.

* Denne metode til at formidle og tolke Bibelen, der var dominerende fra den kristne senantik til oplysningstiden, består overordnet af et historisk eller bogstaveligt niveau, der indeholder den bibelske begivenhed, og tre overliggende niveauer, der tolker begivenheden henholdsvis i et frelseshistorisk eller typologisk, et moralsk og et eskatologisk eller anagogisk perspektiv. Det moralske niveau omfatter de træk i den kristne forkyndelse, der får troen til at vokse i det enkelte menneske. Her spiller inspirationen fra efterfølgelse af Kristus og forbilleder traditionelt en stor rolle (for uddybning, se Nielsen 2009, s. 211-233).

Ifølge denne tolkningsmetode er det historiske niveau med dens formidling af bibelske begivenheder forudsætningen for, at de tre overliggende niveauer bevarer deres virkningskraft. For Grundtvig har det at skildre Jesus og de hellige mænds liv i levende, konkrete billeder som eksempler til efterfølgelse, og det at vise forbilledlige personer, der i livskriser handler stærkt og modigt, langt dybere virkning på den syngendes vilje og motivation end abstrakt moralisering og dogmatisk udlægning af dyder. Også i den kristne pædagogik tager Grundtvig afstand fra rationalismens tiltro til forstandsmæssig oplysning som en afgørende faktor (Nielsen 2010, s. 450-453).

Samfundet og manglen på historiske salmer

Når historiske salmer, der er udtryk for sand kristentro, ikke findes i et samfund, er samfundet i alvorlig fare. Samfundets krise beskriver Grundtvig i associationsrige billeder hentet fra Bibelen. Rationalismen sættes over for den sande, bibeltro kristendom i en allegorisk træmetaforik, hvor mennesket ved at foretrække frugten fra kundskabens træ afskærer sig fra livets træ ved skabelsen i Paradisets have. Et menneske, der bekender sig til fornuftsreligion, vil også være udelukket fra et kommende evigt liv. I Grundtvigs øjne kan rationalisterne således ikke tage del i den udødelighed, de troede at ville opnå, jf. slagordet 'Gud, dyd, udødelighed'.

Opfattelsen af forholdet mellem kristendom og samfund kan føres tilbage til den gammeltestamentlige profeti til Israels folk fra 5 Mos 30,15-20, der kan sammenfattes i sentensen: 'Hvis I ikke bliver troende, skal I ikke blive boende!'. Grundtvig havde senest formuleret krisen i fortalen til *Nytaarsnat*, der udkom 24. december 1810: "alt eftersom Kristendommens Lue slukkedes i Hjerterne, sank Riget dybere til Vanmagt [dvs. i afmagt]" (s. 19), og at "Tidsalderen blind fremhaster" mod "det bundløse Svælg" (s. 18) (se indledningen til *Nytaarsnat*, afsnittet Forholdet mellem kristendom og historie).

Salmebogsplan

Grundtvigs svar på manglen af historiske salmer i samtidens salmebog har ikke kun et kirkeligt perspektiv, men skal samtidigt bidrage til at løse de folkelige og samfundsmæssige problemer. Allusionen til den gammeltestamentlige profet Elias' opgør med afgudsbilleder (2 Kong 1,13-17) kan være et afbleget udtryk for Grundtvigs egen selvforståelse som kristen reformator (Balslev-Clausen 1991, s. 15). Sidst i brevet

opridser han sin første offentliggjorte plan om at udgive en salmesamling, der udtrykker sand kristendom, og som indeholder salmer, der har rod i Bibelen. Planen indeholder mange af de ideer til en salmeudgivelse, som han senere realiserede i *Sang-Værk til den Danske Kirke* i 1836-1837.

* At Grundtvig arbejdede videre med planen i de første par år fremgår af et brev til en norsk ven fra 1812 (*Breve* 1924, nr. 73, s. 117 f.) og af nogle salmebearbejdelser (se Balslev-Clausen 1991, s. 15 f.; Sørensen 1964, s. 56 f.), men der er også tegn på, at han allerede i 1813-1814 er frafaldet sin plan (se Grundtvig 1958, s. 80).